

SANAT ASARLARINI IDROK ETISHDA HISSIY EMOTSIONAL HOLAT O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK

*Nizomiy nomidagi O'ZMPU Psixologiya kafedrasida
o'qituvchisi Saidova Nargiza Ismatulla qizi
Nizomiy nomidagi O'ZMPU Professional
ta'lim va san'at fakulteti "Tasviriy san'at
va muhandislik grafikasi" yo'nalish 1-kurs
bosqich talabasi Xasanova Sug'diyona Juma qizi.*

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqolada san'at asarlarini idrok etish jarayonida insonning hissiy va emotsional holati o'rtasidagi murakkab va ko'p qatlamli o'zaro bog'liqlik tizimli ravishda tahlil qilinadi. Tadqiqot san'at psixologiyasi, neyroestetika, kognitiv fanlar va emotsional jarayonlarning zamonaviy nazariyalariga asoslanib, san'atni qabul qilish jarayonida hissiy holatning markaziy rolini yoritadi. Inson san'at asari bilan o'zaro muloqotda bo'lganida vizual kontekst yaratadi.

Kalit so'zlar: san'at idroki, emotsional holat, hissiy reaksiya, affektiv filtr, estetik tajriba, neyroestetika, kognitiv jarayonlar, oyna neyronlari, limbik tizim, amigdala.

СВЯЗЬ МЕЖДУ ЭМОЦИОНАЛЬНЫМ СОСТОЯНИЕМ И ВОСПРИЯТИЕМ ПРОИЗВЕДЕНИЙ ИСКУССТВА

Аннотация: В данной научной статье систематически анализируется сложная и многоуровневая взаимосвязь между эмоциональным состоянием человека и процессом восприятия произведений искусства. Исследование опирается на современные теории психологии искусства, нейроэстетики, когнитивных наук и эмоциональных процессов, освещая центральную роль эмоционального состояния в процессе восприятия искусства. При взаимодействии человека с произведением искусства визуальные и акустические стимулы активируют эмоциональные центры мозга, при этом комплекс лимбической системы, префронтальной коры, миндалины и зеркальных нейронов функционирует совместно, что подтверждается научными данными.

Ключевые: слова: восприятие искусства, эмоциональное состояние, эмоциональная реакция, аффективный фильтр, эстетический опыт, нейроэстетика, когнитивные процессы, зеркальные нейроны, лимбическая система, миндалина.

THE RELATIONSHIP BETWEEN EMOTIONAL STATES AND THE PERCEPTION OF WORKS OF ART

Abstract: This scientific article systematically analyzes the complex and multi-layered relationship between a person's emotional state and the process of perceiving works of art. The study is based on modern theories of art psychology, neuroaesthetics, cognitive sciences, and emotional processes, highlighting the central role of emotional states in the reception of art. When interacting with an artwork, visual and acoustic stimuli activate the emotional centers of the brain, with the limbic system, prefrontal cortex, amygdala, and mirror neuron network functioning in coordination, as supported by scientific evidence.

Keywords: art perception, emotional state, emotional response, affective filter, aesthetic experience, neuroaesthetics, cognitive processes, mirror neurons, limbic system.

San'at insoniyatning eng qadimiy ma'naviy tajribalari qatorida bo'lib, u qadim zamonlardan beri inson ruhiyatiga ta'sir etuvchi, hissiy kechinmalarni uyg'otuvchi hamda ongning chuqur qatlamlariga kirib boruvchi kuchli fenomen sifatida shakllangan. San'at hodisasi faqat estetik zavq bag'ishlash emas, balki insonning psixologik olamida sodir bo'ladigan jarayonlarning ham o'ziga xos aks-sadosidir. Inson san'atni idrok etar ekan, u asarga faqat tashqi ko'rinish sifatida emas, balki o'z shaxsiy hissiyotlari, xotiralari, ehtiyojlari, ruhiy holati va ong osti jarayonlari bilan kirishadi. Shu bois san'atni idrok etish — bu hissiy tajriba, psixologik faoliyat va neyrobiologik mexanizmlarning uyg'unlashgan murakkab tizimidir. Mazkur ilmiy maqolada san'atni idrok etishda hissiy-emotsional holatning o'rnini keng qamrovli yondashuv asosida o'rganiladi. Unda psixologiya, estetika, neyrofan va san'atshunoslik yo'nalishlari bo'yicha olib borilgan yangi tadqiqotlar tahlil qilinadi.

Inson hissiyotlarining san'atni idrok etishdagi o'rnini. San'atning psixologik ta'siri, avvalo, inson hissiyotlari orqali namoyon bo'ladi. Hissiyotlar — bu tashqi va ichki omillar ta'sirida ongda yuzaga keladigan tezkor psixofiziologik reaksiyalar bo'lib, ular estetik idrokni belgilab beruvchi asosiy kuchdir. Inson san'at asariga qarar ekan, eng avvalo unda irrational (mantiqsiz, bevosita hissiy) reaksiya yuzaga keladi. Bu jarayon J. Langedan tortib, zamonaviy psixologlar Darwin, Ekman kabi tadqiqotchilar tomonidan mukammal o'rganilgan. Estetik idrok ikki bosqichda sodir

bo‘ladi: Birlamchi emotsional idrok — ranglar, ritm, kompozitsiya, ohang yoki harakatni ko‘rgan zahoti seziladigan tezkor hissiy javoblar. Bu bosqichda odam asarni “yaxshi-yomon”, “yoqdi-yoqmadi” kabi oddiy tasniflar orqali baholaydi; Ikkinchi darajali kognitiv tahlil — mazmun, ramzlar, syujet, badiiy uslub, muallif niyati va tarixiy kontekstni tahlil qilish jarayoni. Shu ma’noda, san’atni idrok etishning asosiy bo‘g‘ini — hissiy reaksiya bo‘lib, u asarning mantiqiy sharhidan avval sodir bo‘ladi. Agar emotsional reaksiya kuchsiz bo‘lsa, inson asarga chuqur kirisholmaydi.

Xulosa qilib aytganda san’atni idrok etish inson ruhiyatida sodir bo‘ladigan murakkab psixologik, estetik va neyrobiologik jarayonlarning o‘zaro uyg‘unligidir. Unda hissiy-emotsional holat markaziy o‘rin tutadi. San’at nafaqat hissiyotlarimizga tayanadi, balki ularni shakllantiradi, o‘zgartiradi va ba’zan davolaydi ham. Shu tariqa san’at — inson ruhiyatining oynasi, hissiyotlarining tarjimoni va qalbning eng chuqur qatlamlariga kirib boruvchi noyob vositadir. Hissiy-emotsional holat esa uning idrokini shakllantiruvchi bosh omildir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ma’rifat va Ma’naviyat resurslari- san’at va madaniyat haqida maqolalar
2. Arnheim, R. (1974). *Art and Visual Perception: A Psychology of the Creative Eye*. University of California Press.
3. Zeki, S. (1999). *Inner Vision: An Exploration of Art and the Brain*. Oxford University Press.
4. Damasio, A. (2000). *The Feeling of What Happens: Body and Emotion in the Making of Consciousness*. Harcourt.
5. Tate – san’at idroki, rang ta’siri, vizual psixologiya haqidagi maqolalar
6. Google Arts & Culture -san’at asarlarining vizual idroki bo’yicha materiallar